

Η ειδωλολατρία του τέλειου σώματος και το ντόπινγκ της γειτονιάς, ως απόρροια του υλικού πολιτισμού

Γογγάκη Κωνσταντίνα, Επίκουρη Καθηγήτρια Φιλοσοφίας του Αθλητισμού, ΤΕΦΑΑ Εθνικού & Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

Στον ανταγωνιστικό αθλητισμό, υπάρχει συνήθως μία ψυχρή ωφελμιστική αποτίμηση των πραγμάτων, καθώς η επιβράβευση για τη νίκη, ή, ακριβολογώντας, για την επίδοση (ρεκόρ), δεν περιορίζεται μόνο στην αποθέωση του πλήθους, αλλά έχει, κυρίως, υλικό περιεχόμενο¹. Η πλουσιοπάροχα αμειβόμενη αθλητική νίκη, λειτουργεί για τον ίδιο τον αθλητή ως δέλεαρ, ικανό να τον απενοχοποιήσει για τη χρήση απαγορευμένων αναβολικών ουσιών. Εξάλλου, σε συνδυασμό με την όλη κοσμικότητα, «κατασκευάζει» ένα πρότυπο επικαιρότητας, η αχλή του οποίου καλύπτει την όποια ματαιοδοξία, διογκώνοντας δυσανάλογα την προσωπική του εικόνα. Έτσι, δημιουργείται στους νέους η επίπλαστη εικόνα της επιτυχίας και του πλούτου, τα οποία παγιώνονται σε κοινωνικό ιδανικό. Πολλοί νέοι, επηρεασμένοι από τον ‘μύθο’ που δημιουργεί λ.χ. η προβολή των «θεών του γηπέδου» επιλέγουν τον αθλητισμό, επιθυμώντας να γίνουν τα πιστά αντίγραφα των προτύπων τους. Το αντίθετο αυτής της προπαγάνδας είναι η προβολή προτύπων αξίας, μέσω μιας παιδείας η οποία δεν θα αναπαράγει τα διαμορφωμένα κοινωνικά πρότυπα, αλλά θα ανθίσταται, δημιουργώντας τα δικά της.

Το ντόπινγκ, όμως, δεν περιορίζεται, πλέον, μόνο σε όσους αθλούνται συστηματικά, αλλά επεκτείνεται στη γειτονιά, με πολύ πιο ταπεινά κίνητρα από αυτό του ολυμπιακού μεταλλίου. Δεν επιδιώκει, δηλαδή, κανείς διακρίσεις σε κάποιον αγώνα, αλλά την κατασκευή ενός «σώματος εξώφυλλου», που θα ξεχωρίζει - ασχέτως αν το σώμα που επιθυμούν να φτιάξουν είναι απελπιστικά όμοιο με αυτά των σχετικών περιοδικών. Οι νέοι που ασκούνται στα γυμναστήρια, ή και κατά μόνας, συχνά διακατέχονται από την επιθυμία να αυξήσουν θεαματικά την μυϊκή τους μάζα, με αποτέλεσμα να λαμβάνουν ουσίες ύποπτες ή παράνομες, από τις οποίες υπάρχουν πολλές παρενέργειες. Ιδίως την άνοιξη, λόγω της πίεσης για εμφανή αποτελέσματα, οι πιθανότητες αποδοχής ουσιών που υπόσχονται άμεση βελτίωση χωρίς μακρόχρονη προσπάθεια, μεγιστοποιούνται. Η πώληση τέτοιων ουσιών από τα γυμναστήρια συνιστά, στην πραγματικότητα, μια μορφή λαθρεμπορίου, που βρίσκει θύματα κυρίως από το χώρο του μπόντι μπίλντινγκ, το οποίο ενοχοποιείται ακόμη και για τη

¹ Για τα κίνητρα των ίδιων των αθλητών σχετικά με τη χρήση αναβολικών ουσιών, βλ. GOLDMAN, B. & KLATZ, R. (1992). *Death in the Locker Room II*. Chicago, IL: Elite Sports Medicine Publications, σ. 24, και BAMBERGER, M. & YAEGER, D. (1997). *Over the edge, Sports Illustrated*, 14:62-70.

χρήση της επικίνδυνης αυξητικής ορμόνης. Η διακίνηση ύποπτων σκευασμάτων, χωρίς έλεγχο, ή και τυπικά παράνομων, εκτιμάται ότι είναι πολύ διαδεδομένη. Οι ιδιοκτήτες, νομιμοποιώντας στη συνείδησή τους τη διάθεση αυτών των προϊόντων, εκτός από το οικονομικό όφελος, την αποδίδουν στον σκληρό ανταγωνισμό που υπάρχει μεταξύ των γυμναστηρίων. Η λογική, όμως, αυτή υπάγεται σε έναν επαίσχυντο κοινωνικό αμοραλισμό, λειτουργώντας, τελικά, ως άλλοθι για την προώθηση των επικίνδυνων σκευασμάτων.

Ήδη από το 2004 σε έρευνα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής των Η. GEYER και άλλων, που δημοσιεύτηκε στο *International Journal of Sports Medicine*², επισημάνθηκε ότι από τη χρήση των προϊόντων αυτών υπάρχουν κίνδυνοι, οι οποίοι θέτουν σε άμεση απειλή την υγεία, καθώς: 1) Το 30% των συμπληρωμάτων διατροφής που κυκλοφορούν στην Ευρώπη περιέχουν απαγορευμένα αναβολικά, που συνήθως δεν αναγράφονται, εξασφαλίζοντας ταχύτερη μυϊκή ανάπτυξη και αύξηση στις πωλήσεις. 2) Οι υπερβολικές δόσεις, όπως η υπερκατανάλωση πρωτεϊνών και μάλιστα χωρίς έλεγχο, πιθανόν να προξενήσει προβλήματα στα νεφρά, ή και εμφάνιση προ-καρκινικών καταστάσεων. Και 3) Οι διακινητές των επικίνδυνων ουσιών απευθύνονται κυρίως σε παιδιά, εφήβους και νέους, σε ηλικίες δηλαδή που χαρακτηρίζονται από άγνοια των κινδύνων. Η χρήση αναβολικών και ανάλογων ουσιών προξενεί περισσότερο επώδυνες συνέπειες στα νεαρά αυτά άτομα, εξ αιτίας του ότι ο οργανισμός τους είναι πιο εύθραυστος και η διάρκεια της χρήσης μεγαλύτερη.

The perfect body

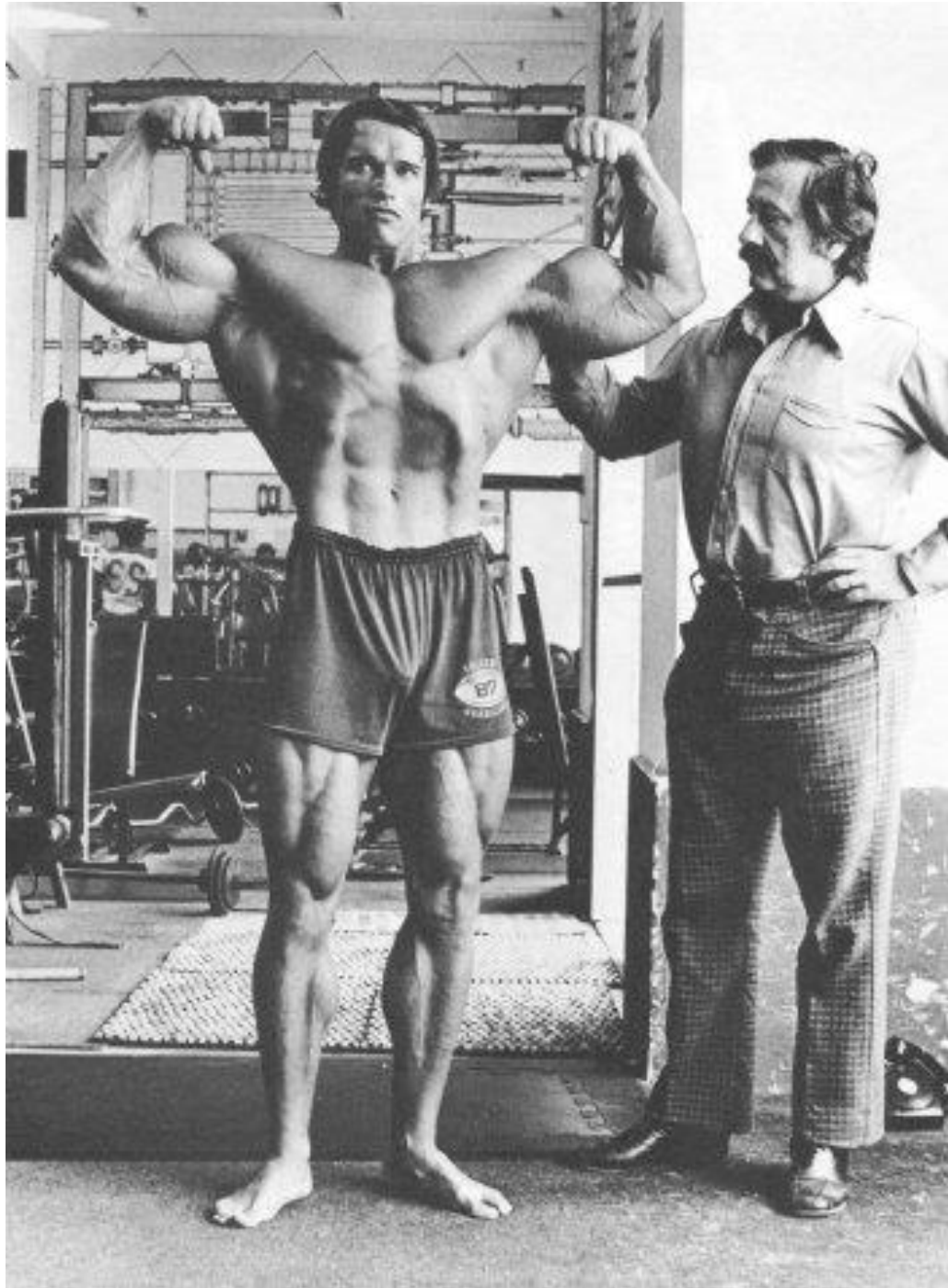
² GEYER, H., PARR, M.K., MARECK, U., REINHART, U., SCHRADER, Y., SCHÄNZER, W., (2004). Analysis of Non-Hormonal Nutritional Supplements for Anabolic-Androgenic Steroids - Results of an International Study, *Int J Sports Med*, 25(2):124-129.

Το «μυώδες σώμα» συνιστά ένα «must» για τον σύγχρονο δυτικό πολιτισμό, αρκούντως προβαλλόμενο και στη χώρα μας. Ένας μεγάλος αριθμός εξ αυτών που προστρέχουν στα «ινστιτούτα» και γυμναστήρια, παραμένουν θύματα της προσωπικής τους εικόνας και του σωματικού προτύπου που προβάλλεται από τον σύγχρονο πολιτισμό. Τα ερεθίσματα που καθορίζουν το σωματικό πρότυπο βομβαρδίζουν τον πολίτη από παντού, μέσω των εντύπων, της διαφήμισης, της τηλεόρασης, δημιουργώντας την βασική ψευδαίσθηση, πως η επιτυχία είναι ταυτόσημη με τη σωματική ομορφιά. Ένα γυμνασμένο, μυϊκά γραμμωτό, σώμα, αποτελεί, δήθεν, το εφελτήριο για κοινωνική αποδοχή, σεξουαλική επιτυχία και προσωπική ικανοποίηση. Αυτό το τρίπτυχο μπορεί, δήθεν, να γίνει εφικτό, με επίπονη άσκηση, σκληρό διαιτολόγιο, συστηματική χρήση γυμναστικών οργάνων και συμπληρωμάτων διατροφής³. Ένα ολόκληρο σύστημα αθλητικής βιομηχανίας επιστρατεύεται, προκειμένου να προσδώσει σάρκα και οστά στο όνειρο του 'τέλειου' σώματος. Η φαντασίωση αυτή, ωστόσο, είτε δεν πραγματώνεται ποτέ, είτε επιτυγχάνεται δια ολίγον, οπότε η απογοήτευση οδηγεί σε αυτοδιάψευση, η οποία ωθεί προς νέα απέλπιδα απόπειρα, ενώ το τέλειο σώμα παραμένει στη σφαίρα του ανικανοποίητου. Το κυνήγι της απόκτησης του ιδανικού σωματικού τύπου, ατελέσφορο και δίχως τέλος, δημιουργεί, ωστόσο, εμμονές, ενώ το ίδιο το σώμα εξιδανικεύεται και μετατρέπεται σε «φετίχ»⁴.

³ ΕΛΑΦΡΟΥ, Γ., (2004). Ανεξέλεγκτη η 'ντόπα της γειτονιάς', *Η Καθημερινή*, Κυρ. 29 Αυγ. σ. 26.

⁴ ΓΟΓΓΑΚΗ, Κ. (2008). Ο ανθρωπισμός του σώματος ως αντίβαρο στην αθλητική αλλοτριώση, *Αντιτετράδια της Εκπαίδευσης*, 87:78-83.

Η «παρά φύσιν», όπως την χαρακτηρίζει ο Fr. Gantheret⁵, ψυχωσική εμμονή στην τελειότητα του σώματος, φτάνει, ενίοτε, σε όρια παράκρουσης. Η σωματική λατρεία αντιμετωπίζει το σώμα όχι ανθρωπιστικά, αλλά ως λατρευτικό προϊόν. Η ατομική ματαίωση βιώνεται μέσω του σώματος ξανά και ξανά, ενώ ο πολιτισμός βιώνεται ως πηγή

⁵ BERTHAUD, G., BROHM, J.-M., GANTHERET, F., LAGUILLAUMIE, P. (1972). *Sport, culture et répression*, Librairie François Maspero.

δυστυχίας, παρατηρεί ο S. Freud⁶. Σε μια τέτοια κρίση, όμως, κινδυνεύει ο άνθρωπος να ξεχάσει την πολυμορφία του ανθρώπινου κόσμου και της ψυχικής του ζωής. Η αυταπάτη της σωματικής τελειότητας ως μέσον πληρότητας, υπονομεύει τις άλλες, ψυχικές και πνευματικές του, ανάγκες, καθόσον καθιστά τον ίδιο τον άνθρωπο ένα «άλογο ζώο»⁷, κατά τον Γαληνό, που έχει μόνο σωματικά χαρακτηριστικά, *ώσπερ οι κριοί και οι σύες*, κατά τον Λουκιανό⁸.

⁶ FREUD, S. (1974). *Das Unbehagen in der Kultur (Civilization and Its Discontents)* και *Die Zukunft einer Illusion*, Έκδοση του S. Fischer Verlag GmbH, Frankfurt a.M., *Studienausgabe*, τόμ. IX.

⁷ ΓΑΛΗΝΟΥ, *Προτρεπτικός επί Τέχνας* 9, 11. Πβ. ΓΟΓΓΑΚΗ Κ. (2003, 1^η έκδ.). *Οι αντιλήψεις των αρχαίων Ελλήνων για τον αθλητισμό*, εκδόσεις Τυπωθήτω - Γ. Δαρδανός, Αθήνα, σ. 280.

⁸ ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ, *Ανάχαρσις ή Περί γυμνασίων* 1, ΓΑΛΗΝΟΥ, *Προτρεπτικός επί Τέχνας* 11. Πβ. ΓΟΓΓΑΚΗ, Κ. (2003), σ. 221.

Η φετιχοποίηση του σώματος έχει αναχθεί σε ιδεολογία και σε τρόπο ζωής στον δυτικό πολιτισμό, και είναι ο λόγος για τον οποίο επιφανείς ευρωπαϊοί φιλόσοφοι και ανθρωπιστές εναντιώνονται στον «αθλητισμό» ο οποίος μετατρέπει σε καταπίεση την ευχαρίστηση τηςσχόλης⁹, υποστηρίζοντας, όπως ο J-M. Brohm και ο P. Laguillaumie, πως αυτού του είδους ο αθλητισμός αποτελεί την αντανάκλαση των κατηγοριών του βιομηχανικού καπιταλιστικού συστήματος, καθώς η

⁹ ELIAS, N. - DUNNING, E. (1986). *Quest for excitement-sport and leisure in the civilizing process*, The Norbert Elias Stichting and Eric Dunning, Blackwell Publishers, Oxford.

απόλαυση της φύσης αντικαθίσταται από την εκμετάλλευσή της¹⁰. Το αντίθετο της σωματικής φетиχοποίησης είναι ο 'ανθρωπισμός του σώματος', ο οποίος βασίζεται σε μια και μοναδική αξία: στον σεβασμό. Και ο 'σεβασμός στο σώμα' οδηγεί σε μία στάση ζωής, στο *κατά φύσιν ζειν*. Οτιδήποτε θέτει το σώμα έξωθεν των ορίων του, όχι με φυσικό, αλλά με τεχνητό τρόπο, παραποιώντας το φυσικό σώμα με σκοπό την επίδοσή του, συνιστά βιασμό στην ισορροπία της φύσης.

Επιφυλάξεις υπάρχουν, εξάλλου, και για νέους που αθλούνται συστηματικά, λόγω χάριν σε κάποιο αθλητικό σύλλογο, λόγω της πίεσης που ασκείται από ορισμένους ασυνείδητους προπονητές και αθλητρίατρους σε παιδιά που εμφανίζουν ξεχωριστές δυνατότητες σ' ένα άθλημα,

¹⁰ BERTHAUD, G. ό.π. Πβ. ΓΟΓΓΑΚΗ, Κ. (2010). Αθλητισμός και καπιταλισμός. Η κατά τον Jean-Marie Brohm δομική τους αναλογία. *Monthly Review*, 63 (128):125-136.

υποσχόμενοι σε αυτά και στους γονείς τους λαμπρή αθλητική καριέρα, αρκεί να «συμπληρώσουν τη διατροφή τους δεχόμενοι κάποια υποστήριξη από ουσίες». Οι διαβεβαιώσεις για το ακίνδυνο των σκευασμάτων, το κίνητρο της αθλητικής προόδου ή και της πριμοδότησης για εισαγωγή σε πανεπιστημιακή σχολή, κάμπτουν συχνά τον δισταγμό των γονέων.

Dennis James before and after steroids

Ο ωφελιμισμός, ως κυρίαρχη τάση του συστήματος των αξιών της κοινωνίας, επεκτείνεται, πλέον, σε κάθε επιλογή. Σύμφωνα με την παναμερικανική έρευνα του Dr. Charles Yesalis (Pennsylvania State University) για τη χρήση στεροειδών, περίπου 600.000 Αμερικανοί γυμνασιόπαιδες -τουλάχιστον το 4% του συνόλου- χρησιμοποίησαν στεροειδή την χρονιά της έρευνας, οι περισσότεροι «για ομορφιά», χωρίς καν να γυμνάζονται, προκειμένου να ενισχύσουν, δηλαδή, την αυτοεικόνα τους¹¹. Η κουλτούρα των μυών, η κυριαρχία της εξωτερικής εικόνας επάνω στην προσωπικότητα, ευνοούν μια ιδεολογία που υποβαθμίζει το πολυτιμότερο τμήμα του ανθρώπινου σώματος: το νου. Ταυτόχρονα, ενισχύει την περιφρόνηση των κινδύνων για την υγεία, και την υποταγή στους «μάγους» των εμπλουτισμένων συμπληρωμάτων διατροφής. Το

¹¹ KROICHICK, R., STEPHENS, M. (2003). More high school athletes risking steroid use/Coaches fear BALCO probe may boost consumption. Available online at: <http://www.sfgate.com/health/article/More-high-school-athletes-risking-steroid-use-2579604.php>.

MANNING, A. (2002). Kids, steroids don't mix. Yet many teenagers look up to ballplayers, do whatever it takes to get big(ger), strong(er), Reprinted from USA TODAY. Available online at: <http://www.trainingcampforlife.com/oakland/pdfs/activity10.pdf>.

ANTONEN, M. (2002). USA TODAY poll: 79% of players want drug testing. Available online at: <http://usatoday30.usatoday.com/educate/college/healthscience/casestudies/20020916-steroids.pdf>.

ναρκωτικό του ανταγωνισμού και της με κάθε θυσία νίκης, δηλητηριάζει τον αθλητισμό, το παιχνίδι, αλλά και τις ανθρώπινες σχέσεις, σε δραματικό βαθμό¹².

Effects of Steroids on a Douchebag

¹² YESALIS, C. & BAHRKE, M. (2000). Doping Among Adolescents, *Clinical Endocrinology & Metabolism*, 14,1:25-35. Βλ. YESALIS, C. & BAHRKE, M. & WRIGHT, J. (2000). Societal Alternatives to Anabolic Steroid Use, *Clinical Journal of Sport Medicine*, 10(1): 1-8, και BAHRKE, M., YESALIS, C., KOPSTEIN, A. & STEPHENS, J. (2000). Risk Factors for Anabolic-Androgenic Steroid Use Among Adolescents, *Sports Medicine*, 29, 6:397-405.

Pictures That Give Steroids A Bad Name

Το πρότυπο της καπιταλιστικής ευφορίας είναι ευρέως διαδεδομένο σήμερα στον δυτικό πολιτισμό, συρρικνώνοντας αντίστοιχα τις αληθινές αξίες. Η πνευματική λαχτάρα για το «ευ ζην» μόνο σε κάποιους αλαφροϊσκιωτους αποδίδεται, ενώ ο νέος για να είναι «ίν», πρέπει να είναι ο «πρώτος», ο πιο έξυπνος, ο πιο πλούσιος, ο πιο ωραίος, ο πιο δυνατός, με οποιοδήποτε τίμημα. Δεν περιφρονεί κανείς τη δίκαιη απόκτηση πλούτου και φήμης, ούτε την αξία της ομορφιάς. Υπάρχουν, όμως, κάποια όρια, το ξεπέρασμα των οποίων συνιστά *ύβριν*, η οποία παραδίνει τον άνθρωπο στην Άτη, ως τιμωρό για τις αμαρτίες της πλεονεξίας¹³. Και το αντίπαλον δέος της Άτης είναι η αυτάρκεια, το υγιές μέτρο και η σωστή μεσότητα.

¹³ LESKI, A. (1978). *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Λογοτεχνίας*, μτφρ. Α. Τσοπανάκη, Θεσσαλονίκη, σσ. 194-196.

Ο υλικός ευδαιμονισμός φαντάζει λαμπερός και κατάφωτος, οδεύοντας προς το μέλλον της πληθώρας. Αυτή είναι η συνέπεια ενός «ονείρου» φορτωμένου με χιλιάδεςπραμάτειες. Κάποτε το ανθρώπινο όνειρο είχε μέσα του ποιήματα, λυρισμό, σονέτα, σκέψεις. Σήμερα είναι φουσκωμένο από τα λίφτινγκ, τα μπότοξ, τα αναβολικά, χορτάτο και παχύ από το παραπανίσιο και πλαστικό φαγητό, και όλο ζητάει κι άλλο, κι άλλο. Ο δυτικός πολιτισμός, αχόρταγος, άπληστος, ανικανοποίητος, όπως και ο material άνθρωπός του, ζητά και καταναλώνει ολοένα και περισσότερα, χωρίς ανάσα, επιβεβαιώνοντας τον Sigmund Freud ότι ένας τέτοιος πολιτισμός μπορεί να αποτελέσει την πιο σίγουρη πηγή... δυστυχίας¹⁴.

¹⁴ FREUD, S. *Das Unbehagen in der Kultur*, ό.π.

Σε αυτή την παγκόσμια εμπορική, υλική και καταναλωτική διαρπαγή, η εικόνα ενός άνδρα έρχεται στο νου, υπενθυμίζοντας την αξία της επιλογής, και της αφαίρεσης. Την αξία της **αυτάρκειας**. Ο άνδρας αυτός φέρνει καινούρια μηνύματα, αναγκαία στον τωρινό κόσμο, αν και ο ίδιος έρχεται από τα παλιά: είναι ο φιλόσοφος Σωκράτης. Περπατάει αργά στην αρχαία Αγορά, με πόδια γυμνά και λιτά ρούχα. Γύρω του απλωμένες πραμάτειες, έμποροι που διαφημίζουν αυτά που πουλάνε, αγοραπωλησίες και καλάθια γεμάτα προϊόντα κάθε λογής. Ο Σωκράτης περνάει ανάμεσά τους, κοιτάζοντας σιωπηλά. «Πόσα δεν χρειάζομαι!..», σκέφτεται, και προσπερνάει...

Η ομορφιά του φυσικού σώματος

Επικοινωνία:
kgogaki@phed.uoa.gr

